

เกร็ดน่ารู้....นิทานเวตาล

นำเสนอเมื่อ : 27 ก.ค. 2552

แม้จะมีการเล่านิทานเวตาลสู่กันฟังมาไม่ต่ำกว่าพันปี ทั้งโดยปากต่อปากและลายลักษณ์อักษร แต่มันกลับมีชีวิตชีวาอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนอยู่เสมอ โดยเฉพาะตัวเวตาลผู้มีบุคลิกโดดเด่นด้านความเจ้าเล่ห์แสนกล และช่างพูดช่างเจรจา"เวตาล น่าจะเป็นปีศาจจำนวนไม่กี่ตนในโลกนี้ที่ผู้คนเกลียดและกลัวไม่ลง

ในแวดวงวรรณกรรม เรื่องปรัมปราเรื่องนี้ กลายเป็นตัวอย่างอ้างอิงของวิชาการวรรณกรรมสมัยใหม่แทบทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงงานเขียนแบบเรื่องซ้อนเรื่อง หรือ Metafiction

งานเขียนแบบ Metafiction ตลอดจนทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นผลจากการที่นักวรรณกรรมตะวันตกเพื่อหวนกลับไปวรรณกรรมสมัยเหมือนจริง ที่ครอบงำวัฒนธรรมวรรณกรรมตะวันตกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การค้นพบทฤษฎีเรื่องชั้นเรื่องเมื่อช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเขียนสมัยใหม่

สำหรับโลกตะวันออก รูปแบบเรื่องซ้อนเรื่องมีมานานตั้งแต่ผู้คนเริ่มรู้จักการสื่อสารกันด้วย "เรื่องเล่า" ก็ว่าได้ เรื่องรูปแบบนี้เป็นผลผลิตของการสื่อสารแบบมุขปาฐะ จากนิยาย นิทานเรื่องเดียว แก่นเดียว ก็แตกแยกย่อยออกไปเป็นหลาย ๆ เรื่อง แลแล้วแต่จะแพร่กระจายออกไปกว้างขวางเพียงไหน โดยที่"แก่นเรื่อง" จะคงเดิม เปลี่ยนไปก็แต่องค์ประกอบแวดล้อม เช่น ชื่อตัวละคร ฉาก เหตุการณ์ สัญลักษณ์ เท่านั้น ในเชิงวิชาการ เรื่องซ้อนเรื่องจึงถือเป็นพัฒนาขั้นสูงที่สุดของนิทานชาวบ้าน

วรรณคดีอินเดียโบราณ ทั้งที่เขียนโดยภาษาบาลีและสันสกฤต ปรากฏรูปแบบการเขียนชนิดเรื่องซ้อนเรื่องอยู่จำนวนมาก เรื่องเอกส่วนใหญ่คือคัมภีร์ศาสนาหรือวรรณกรรม อันมีแก่นแกนว่าด้วยความดี ความงาม ความจริง การหลุดพ้น ถึงขั้น "สัจจะ" ที่ไม่อาจมีอะไรมาสั่นคลอนได้ นิทานย่อย ๆ จำนวนมากที่เกิดขึ้นภายใต้เรื่องเอกเหล่านี้ จึงมีส่วนเสริมให้แก่นของเรื่องเอกคมชัดกาวาวและหนักแน่นเชื่อถือยิ่งขึ้น

ในระดับของการเล่าเรื่อง นิทานที่ซ้อนเข้าไปในโครงเรื่องใหญ่จะทำให้เรื่องในโครงเรื่องใหญ่เข้าใจง่ายขึ้น ผู้แต่งจะใช้กลวิธีให้ตัวละครในเรื่องใหญ่เป็นผู้เล่าเรื่อง มีการผูกปมปริศนา ตั้งปัญหา สูดทายจะเฉลยปัญหา และชี้ทางเลือก

นำอัศจรรย์ที่นิทานเวตาลเป็นได้ทั้งรากเหง้า และพัฒนาการขั้นสูงสุดของเรื่องเล่าแนวนี้

นักอ่านชาวไทยคุ้นเคยกับนิทานเวตาลของ น.ม.ส. เป็นอย่างดี แม้ว่าจะทรงแปลไว้เพียง ๑๐ เรื่อง จากต้นฉบับ ๒๕ เรื่อง สารบันเทิงจากนิทานเวตาลฉบับนี้อาจเห็นได้จากคนที่ผู้จัดรายการโทรทัศน์นำไปสร้างเป็นละครจนได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเมื่อหลายปีก่อน

เวตาลปัญญาวิงศติ โดย อาจารย์ศุภศักดิ์ศรี แย้มนิตดา เล่มนี้ กล่าวได้ว่าเป็นนิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์ของบรรณพิภพไทย เพราะทานแปลจากต้นฉบับดั้งเดิมที่พิมพ์ด้วยอักษรเทวนาครี ครบทั้ง ๒๕ เรื่อง

ด้วยเหตุนี้ นอกจากความบันเทิงแล้ว สิ่งที่นิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์จะให้แก่ผู้อ่าน จึงลึกไปถึงโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อินเดียดั้งเดิม นับเป็นหนทางย้อนกลับสู่การศึกษา "รากเหง้าแห่งวิถีตะวันออก" ได้เป็นอย่างดี

เรื่องย่อนิทานเวตาล

ณ ผังแม่น้ำโคทาวารี มีพระมหานครแห่งหนึ่งตั้งอยู่นามว่า ประดิษฐาน ที่เมืองนี้ในสมัยบรรพกาลมีพระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงนามว่า ตรีวิกรมเสน ไศครองราชไศศวรรย์มาด้วยความผาสุก พระองค์เป็นราชโอรสของพระเจ้าวิกรมเสนผู้ทรงเดชาภาพเทียมท้าววัชรินทร

ต่อมาได้มีนักบวชชื่อ ศานติศีล ได้นำผลไม้มาถวายทุกวันมิได้ขาด ซึ่งพระราชินีแปลกใจ

และได้ไปพบในคืนหนึ่งตามนัด ได้ถามถึงเหตุผลและเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ โยคีศานติศีลจอมเงาเลให้ขอใ้พระราชาตรีวิกรมเสนาเฝ้าเวตาลมาให้ตนเพื่อจะประกอบมหาญพิธี

พระราชาผู้มีสัจจะเป็นมั่น ได้ไปเฝ้าเวตาลมาให้โยคีเจ้าเลห์ แต่เวตาลก็พยายามหน่วงเหนี่ยวด้วยการเล่านิทานทั้งสิ้น ๒๔ เรื่องด้วยกัน ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีคำถามใ้พระราชาตอบ โดยมีข้อแม้ว่า หากพระราชาทราบคำตอบแล้วไม่ตอบ ศีรษะของพระราชาจะต้องหลุดจากบา และหากพระราชาเอ่ยปากพูดเวตาลก็จะกลับไปสู่ที่เดิม

และก็เป็นดั่งนั้นทุกครั้ง ที่พระราชาตอบคำถามของเวตาล เวตาลก็จะหายกลับไปสู่ต้นไม้ที่สิงที่เดิม พระราชาก็จะเสด็จกลับไปเอาตัวเวตาลทุกครั้งไป จนเรื่องสุดท้ายพระราชาไม่ทราบคำตอบ ก็ทรงเงยไม่พูด เวตาลพอใจในตัวพระราชามาก เพราะเป็นพระราชาผู้ไม่ย่อท้อ ผู้มีความกล้าหาญ ทำให้เวตาลบอกความจริงในความคิดของโยคีเจ้าเลห์ ว่าโยคินั้นแท้จริงแล้ว ต้องก้าวร่ำตำแหน่งราชาแห่งวิทยากร โดยจะเอาพระราชาเป็นเครื่องสังเวยในการทำพิธี และอธิบายถึงวิธีกำจัดโยคีเงาเลห์

เมื่อพระราชาเสด็จมาถึงโยคีตามที้นัดหมายไว้ ก็ปรากฏว่าโยคีได้เตรียมการทุกอย่างที่เวตาลได้บอกกับพระราชาไว้ พระราชาจึงแกล้งทำตามที่เวตาลได้อธิบายใ้พระราชาฟัง พระราชาจึงได้ตำแหน่งราชาแห่งวิทยากร และเวตาลได้บอกกับพระราชาตรีวิกรมเสนาว่า "ตำแหน่งนี้ได้มาเพราะความดีของพระองค์ ตำแหน่งนี้จะคอยพระองค์อยู่หลังจากที่ทรงเสวยสุขในโลกมนุษย์จนสิ้นอายุขัยแล้ว ชาวไทยในกาลที่แล่วมาในการที่ยี่ช่วยประสาทพระองค์ แต่ก็ไม่ทรงถือโกรธต่อข้า บัดนี้ข้าจะถวายพรแก่พระองค์ ขอทรงเลือกอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาเถิด" พระราชาก็ตรัสว่า "เพราะเหตุที่เจ้ายินดีต่อข้า และข้าก็ยินดีในความมีน้ำใจของเจ้าเช่นเดียวกัน พรอันใดที่ข้าจะปรารถนาก็เป็นอันสมบูรณ์แล้ว ข้าเพียงแต่อยากจะทำอะไรสักอย่างเป็นที่ระลึกระหว่างข้ากับเจ้า นั่นก็คือนิทานที่เจ้ายกปัญหาถามมา ข้าถึงยี่สิบสี่เรื่อง และคำตอบของข้าก็ใ้ไปแล้วเช่นเดียวกัน แลครั้งนี้ยี่สิบห้าคือวันนี้ถือเป็นบทสรุป แสดงอวสานของเรื่อง ขอให้นิทานชุดนี้จงมีเกียรติแพร่กระจายไปในโลกกว้าง"

เวตาลก็สนองตอบว่า "ขอจงสำเร็จ โอ ราชะ บัดนี้จึงฟังเถิด ข้าจะกล่าวถึงคุณสมบัตินิทานชุดนี้ สร้อยนิทานอันร้อยรัดเขาด้วยกันดังสร้อยมณีสายนี้ ประกอบด้วยยี่สิบสี่เรื่องเบื้องต้น แลมาถึงบทที่ยี่สิบห้า อันเป็นบทสรุปลงทายนับเป็นปริโยสาน นิทานชุดนี้จึงเป็นที่รู้จักกันใ้ในนามของเวตาลปัญญาจิงคติ (นิทานยี่สิบห้าเรื่องของเวตาล) จงมีเกียรติยศบันลือไปใ้ในโลก และนำความเจริญมาสู่มุอานทุกคน ใครก็ตามที่อ่านหนังสือแม่แต่โคลกเดียว หรือเป็นผู้ฟังเขาอานก็เช่นเดียวกัน จักรอดจากคำสาปทั้งมวล บรรดาอมนุษย์ทั้งหลาย มียักษ์ เวตาล กุศุมานต์ แม่มด หมอผีและรากษส ตลอดจนสัตว์โลกประเภทเดียวกันนี้ จงสิ้นฤทธิ์เดชเมื่อไ้ได้ยินไ้รอ่านนิทาน อันศักดิ์สิทธิ์นี้"

พระคิจะใ้ฟังเรื่องของต่าง ๆ ของเวตาลจบก็กล่าวชื่นชมใ้พระราชาตรีวิกรมมาก ซึ่งพระคิจะใ้สร้างจากอนุภาคใ้โดยใ้มาปราบอสูรคนร้ายต่าง ๆ เมื่อพระราชาตรีวิกรมเสนาเฝ้าเป็นจอมราชันแห่งวิทยากรทั้งโลกและสวรรค์แล้ว ก็เกิดความเบื่อหน่ายหันไปบำเพ็ญทางธรรมจนบรรลุความหลุดพ้น

ข้อมูลจาก sukumal.brinkster.net/